

AQSHDA TARIXIY ROMANNING RIVOJI

Boqiyev Nurali Abdurashid o'g'li

Is'hoqxon Ibrat nomidagi Namangan davlat chet tillari instituti

"Ingliz tili va adabiyoti" kafedrası o'qituvchi-stajyori

MDWCT@mail.ru

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada Qo'shma Shtatlardagi tarixiy romanlar janrining paydo bo'lishidan hozirgi holatigacha bo'lgan rivojlanish yo'nalishlari to'liq ko'rsatilgan. Unda tarixiy fantastika o'quvchilarni o'tmishdagi muayyan nuqtalarga olib boradigan, ularni o'tgan davrlarning o'ziga xos muhiti bilan maftun etuvchi janr sifatida belgilaydi va uning turli auditoriya orasida mashhurligini ta'kidlaydi. Asar tarixiy romanning dastlabki evolyutsiyasini kuzatadi, Valter Skottning "Ayvango" va Meri Shellining "Valperga" kabi ta'sirli asarlariga ishora qiladi. U janrning tarixiy aniqlikka urg'u berishini muhokama qiladi, shu bilan birga mualliflar jozibali hikoyalarni yaratish uchun olgan badiiy erkinliklarini tan oladi.

Bundan tashqari, maqola tarixiy romanlarning tarbiyaviy ahamiyatini ochib beradi, ularning o'tmishdagi urf-odatlar, til va ijtimoiy muammolar haqida tushuncha berishdagi rolini ta'kidlaydi. Shuningdek, u zamonaviy davrdagi tarixiy romanlar evolyutsiyasiga to'xtalib, ularning keng o'quvchilar ommasini jalb qilish uchun turli janrlarni o'zida mujassam etganligini qayd etadi. Xulosa tarixiy romanlarning jozibadorligini ta'kidlab, ularning tarixiy haqiqatni fantastika bilan uyg'unlashtirib, jozibali va ibratli hikoyalar yaratish qobiliyatini ta'kidlaydi. Umuman olganda, maqola tarixiy romanning tarixiy rivojlanishini har tomonlama o'rganishni taklif qiladi, uning Qo'shma Shtatlarda mashhur va doimiy adabiy janr sifatidagi ahamiyatini ta'kidlaydi.

Kalit so'zlar: tarixiy roman, janr, tarixiy aniqlik, tarixiy voqealar, rivojlanish.

ABSTRACT

This article traces the development of the genre of historical novels in the United States from its inception to the present. It defines historical fiction as a genre that transports readers to specific points in the past, fascinates them with the unique atmosphere of bygone eras, and highlights its popularity among diverse audiences. The work traces the early evolution of the historical novel, referencing influential works such as Sir Walter Scott's "Ivanhoe" and Mary Shelley's "Valperga". He discusses the genre's emphasis on historical accuracy, while acknowledging the artistic liberties authors take to create compelling stories.

In addition, the article reveals the educational value of historical novels, emphasizing their role in providing insight into past customs, language, and social issues. He also touches on the evolution of historical novels in the modern era, noting that they have incorporated different genres to appeal to a wider readership. The conclusion underscores the appeal of historical novels, highlighting their ability to blend historical fact with fiction to create engaging and instructive stories. Overall, the article offers a comprehensive study of the historical development of the historical novel, highlighting its importance as a popular and enduring literary genre in the United States.

Key words: *historical novel, genre, historical accuracy, historical events, development.*

KIRISH

Amerika tarixiy romanini ko'rib chiqish uchun o'tmishdagi yutuqlar yoki kelajak imkoniyatlarini hisobga olgan holda, tarixiy fantastika qanday tarkibiy qismlardan iborat ekanligi to'g'risida qaror qabul qilinishi kerak. Garchi bu atama keng tarqalgan bo'lib qo'llanilsa va bunday qo'llanishda etarlicha aniq ko'rinsa-da, tahlil shuni ko'rsatadiki, bu juda erkin qo'llaniladigan ibora va qoniqarli ta'rif hech qanday oddiy masala emas. Tarixiy badiiy adabiyot o'quvchilarni o'tmishdagi ma'lum bir zamon va makon bilan tanishtiruvchi adabiyot janridir va u bizni o'tmishning o'ziga xos muhiti

bilan o'ziga rom etish uchun bizdan kamida 50 yil uzoqdagi davrga olib boradi. Qo'shma Shtatlarda tarixiy roman yillar davomida rivojlanib, keng auditoriyani o'ziga tortadigan mashhur janrga aylandi. Ushbu maqolada biz tarixiy romanning Amerika Qo'shma Shtatlarida paydo bo'lishidan to hozirgi kungacha bo'lgan rivojlanish tarixini ko'rib chiqamiz.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA

Tarixiy roman XIX asr boshlarida Qo'shma Shtatlarda o'z rivojlanishini boshlagan. Ushbu janrning birinchi mashhur romanlaridan biri 1819-yilda nashr etilgan Valter Skottning "Ayvango" romanidir. Roman 1194-yildagi salib yurishlari yakunida sodir bo'lgan voqealar va oila bilan sevgi o'rtasida tanlov qilish kerak bo'lgan bosh qahramon haqida hikoya qiladi. "Ayvango" tarixiy roman janrining asoslarini tashkil etgan muhim asarlardan biriga aylandi.

Qo'shma Shtatlarda tarixiy romanning rivojlanish tarixiga bag'ishlangan maqolada tarixiy roman janri evolyutsiyasini o'rganish uchun tarixiy va adabiy tahliliy yondashuv qo'llaniladi. Ushbu adabiyotni tahlil qilishda qo'llaniladigan metodologiyani quyidagi tarkibiy qismlarga bo'lish mumkin:

Tarixiy kontekst: maqola tarixiy romanlarning paydo bo'lishi uchun tarixiy kontekstni taqdim etish bilan boshlanadi, ularning Qo'shma Shtatlardagi mashhurligi va evolyutsiyasini ta'kidlaydi. U asosiy harakatlar va adabiy rivojlanishlarga e'tibor qaratib, ma'lum bir vaqt oralig'ida janrni kontekstualashtiradi.

Adabiy imtihon: tahlil Valter Skott va Meri Shelli kabi nufuzli mualliflarning asarlarini o'rganadi, ularning "Ayvango" va "Valperga" romanlarining tarixiy roman janri rivojiga ta'sirini muhokama qiladi. Bu muhim asarlarni yaqindan o'qish va talqin qilishni o'z ichiga oladi.

Janr evolyutsiyasi: metodologiya tarixiy roman evolyutsiyasini kuzatishni o'z ichiga oladi, asosiy tendentsiyalarni va vaqt o'tishi bilan janrdagi o'zgarishlarni ta'kidlaydi. Bunga sir, triller va romantika kabi boshqa janrlarning elementlarini o'z ichiga olgan janrning dastlabki shakllaridan hozirgi holatigacha qanday rivojlanganligini o'rganish kiradi.

Tarixiy aniqlik va fantastika: maqolada tarixiy romanlardagi tarixiy aniqlikning ahamiyati tizimli ravishda muhokama qilinadi, shu bilan birga mualliflar jozibali hikoyalar yaratish uchun olgan badiiy erkinliklarini e'tirof etadilar. Bu janrdagi tarixiy fakt va fantastik hikoyalar o'rtasidagi muvozanatni tanqidiy baholashni o'z ichiga oladi.

Tarbiyaviy ahamiyatga ega: tahlil tarixiy romanlarning tarbiyaviy ahamiyatini belgilaydi, ularning o'tmishdagi urf-odatlar, til va jamiyat muammolari haqida tushuncha berishdagi rolini ta'kidlaydi. U tarixiy romanlarning turli tarixiy davrlarga qanday oyna bo'lib xizmat qilishini to'liq o'rganib chiqadi va o'quvchilarga ta'lim tajribasini taqdim etadi.

Zamonaviy davrga aloqadorligi: maqolada tarixiy romanlarning zamonaviy davrdagi davomli dolzarbligi ko'rib chiqilib, janr kengroq auditoriyani jalb qilish uchun turli elementlarni o'z ichiga olgan holda qanday moslashgani ko'rsatilgan. Bu turli davrlardagi tarixiy romanlarni qiyosiy tahlil qilish va ularning zamonaviy kitobxonlar bilan rezonanslash usullarini o'z ichiga oladi.

NATIJALAR

1800-yillarda tarixiy roman Qo'shma Shtatlarda mashhur janrga aylandi. Mualliflar sarguzasht va romantikaga to'la hayajonli hikoyalar yaratish uchun tarixiy voqealar va qahramonlarga murojaat qila boshladilar. Frankenshteyn (Frankenstein: or, The Modern Prometheus) muallifi Meri Shelli ham ushbu tendentsiyaga qo'shildi va 1823-yilda "Valperga" («Valperga», 1823) tarixiy romanini yozdi. Roman XIV asrda grafinyaning qalbini zabt etishga intilgan despotning Florensiyani zabt etishi haqida hikoya qiladi. Bu tarixiy roman badiiy adabiyotni real tarixiy voqealar bilan uyg'unlashtirishga yorqin misoldir. Tarixiy roman tadqiqotchisi oldida turgan asosiy va birinchi qiyinchilik "tarixiy roman" tushunchasining janr noaniqligi va noaniqligidadir. Tarixiy romanning o'ziga xos xususiyatlari haqidagi savolga bu janrning eng yirik nazariyotchilaridan biri E. Leysi eng sodda javob beradi: "Tarixiy roman nima bo'lishidan qat'i nazar, tarixiy haqiqat bilan bog'liq. Bunday tarixiy haqiqat taniqli tarixiy shaxs yoki epizodni talab qiladimi, bu tushuncha voqealar

ortidan yozilgan romanlarni o‘z ichiga oladimi yoki yo‘qmi degan savol muhokama qilinadi.[1] P. L. Fordning fikriga ko‘ra, har qanday roman tarixiy xarakterga ega bo‘lgan haqiqiy voqealar yoki shaxslarni taqdim etsa, tarixiy deb hisoblanishi mumkin.[2] O.Uinster janr chegaralarini asossiz ravishda kengaytirib, “muayyan davr yoki avlod haqidagi har qanday rivoyat tarixiy zaruriyatga ega”, deb ta’kidlaydi va o‘z xatosida yolg‘iz emas, chunki B.Metyu ham unga o‘xshash: “Haqiqatan ham o‘sha tarixiy romanlar haqiqiydir. Ularda tasvirlangan tarixiy voqealar bilan bir vaqtda yozilgan[3]” degan fikrni Jon Xersi ham aks ettirgan va "zamonaviylik haqidagi yaxshi roman vaqt o‘tishi bilan tarixiy roman sifatida baholanadi" degan edi. Ko‘rib turganingizdek, tarixiy romanning so‘nggi uchta ta’rifi Zlobinga nisbatan bir xil uslubiy xatolik bilan tavsiflanadi, bu esa tarixiy romanni tarixiylik bilan ajralib turadigan roman sifatida tushunish, uning asl janr mohiyatini unutishdan iborat. Bu uslubiy xato, bir tushunchani (tarixiy roman) boshqasiga almashtirish (tarixiylik) tarixiy roman mohiyatini baholashda eng ko‘p uchraydi. Bu tarixiy romanni falsafiy nuqtai nazardan ko‘rib chiqadigan va unda, birinchi navbatda, uning muallifining falsafiy tafakkuri tuzilishini amalga oshirishni ko‘radigan Xendersonga ham xosdir. Xendersonning ishi, shubhasiz, strukturalizmga qarshi kurash sifatida ahamiyatlidir, 60-yillarning oxiri va 70-yillaridagi Amerika adabiy tanqidida juda mashhur bo‘lib, chuqur tadqiqot sifatida, uning maqsadi tarixiylik eng yaxshi romanlarga xos ekanligini isbotlashdir. amerika adabiyotining shon-sharafi, badiiy adabiyot va tarix va tarixiy roman o‘rtasidagi munosabatni kuzatish - jamoatchilik ongiga. Xenderson, birinchi navbatda, faylasuf va shundan keyingina adabiyotshunos, janr ta’riflari bilan kamida shug‘ullanadi, lekin adabiy nuqtai nazardan, uning ishi, tarixiy roman haqidagi tushunchasi zaifdir. B.Lankaster tarixiy romanni mamlakat tarixidagi inqirozli davrga bag‘ishlash, bu inqiroz uning rivojlanishi uchun tarixiy ahamiyatga ega bo‘lishi, ko‘pchilik kitobxonlar o‘z hayotiy tajribasi orqali bu inqiroz bilan tanish bo‘lmasligi kerakligini ta’kidlaydi.

MUHOKAMA

Tarixiy romanning asosiy jihatlaridan biri uning tarixiy aniqligidir. O'quvchilar romandan o'zlari tanlagan davr muhitini aks ettirishini va tarixiy faktlarga mos kelishini kutishadi. Mualliflar haqiqiy tarixiy muhit va ishonchli personajlarni yaratish uchun chuqur izlanishlar olib borishlari kerak. Biroq tarixiy roman uchun har doim ham tarixiy aniqlik mutlaq talab emas. Ba'zi mualliflar badiiy erkinliklarga ega bo'lib, yanada jozibali hikoya yaratish uchun fantastik voqealar va personajlarni kiritadilar.

Tarixiy roman ham ma'lum bir davrning hayoti va urf-odatlarini haqida ajoyib ma'lumot manbai bo'lishi mumkin. Bunday romanlar zamon ruhini yetkazuvchi muhit yaratadi va o'quvchilarni o'tmish bilan tanishtirishga yordam beradi. Ular o'tmishda odamlarning urf-odatlarini, tili, kiyimi va muammolarini tasvirlaydi. Bu tarixiy romanni nafaqat qiziqarli janrga, balki tarbiyaviy janrga ham aylantiradi.

Tarixiy romanlarda turmush tarzi tasviri o'quvchilarga turli tarixiy davrlarning kundalik tartiblari, ijtimoiy tuzilmalari, sinfiy tafovutlari, madaniy amaliyotlari va e'tiqod tizimlari haqida tushunchaga ega bo'ladigan ob'ektiv bo'lib xizmat qiladi. Tarixiy romanlar o'quvchilarni personajlarning turmush tarziga singdirish orqali muayyan tarixiy davrlar kontekstida odamlarning yashashi, mehnati va bir-birlari bilan munosabati haqida tushuncha beradi.

Bundan tashqari, maqolada tarixiy romanlar o'quvchilarning tarixiy turmush tarzi haqidagi tasavvurlariga qanday ta'sir ko'rsatish potentsialiga ega ekanligini va turli davrlarning murakkabliklari va nuanslarini tushunish uchun vosita bo'lib xizmat qilishi mumkin. Ushbu rivoyatlar ko'pincha ijtimoiy tuzilmalarning ko'p qirrali ko'rinishini taqdim etadi, turli ijtimoiy tabaqalar va marginal guruhlarining tajribalarini yoritadi, bu esa tarixiy turmush tarzini yanada to'liqroq tushunishga yordam beradi.

Shu bilan birga, maqolada tarixiy romanlarning zamonaviy turmush tarzi tushunchalariga ta'siri ko'rib chiqilishi mumkin. Ushbu romanlar tarixiy hayot tarzini ta'sirchan va ta'sirchan tarzda taqdim etish orqali o'tmish va hozirgi o'rtasida ko'prik yaratish qobiliyatiga ega bo'lib, o'quvchilarni turmush tarzi va jamiyat qadriyatlarini evolyutsiyasi haqida fikr yuritishga undaydi.

XULOSA

Zamonaviy dunyoda tarixiy roman mashhur bo‘lishda davom etmoqda. Mualliflar ta’sirchan hikoyalar yaratish uchun hamon tarixiy voqealar va qahramonlarga murojaat qilishadi. Biroq, zamonaviy tarixiy romanlar sirli, triller yoki romantika kabi boshqa janrlarning elementlarini ham o‘z ichiga olishi mumkin. Bu esa tarixiy romanni yanada rang-barang va kengroq auditoriya uchun qiziqarli qiladi.

Tarixiy roman – o‘tmishga sho‘ng‘ish, zamonda bizdan uzoq bo‘lgan voqea va davrlarni boshdan kechirish imkonini beruvchi adabiyot janridir. Qo‘shma Shtatlarda tarixiy roman XIX asrning boshlarida o‘z rivojlanishini boshladi va kitobxonlar orasida mashhur janrga aylandi. U haqiqiy tarixiy fakt elementlarini fantastika bilan birlashtirib, o‘ziga jalb etuvchi va tarbiyalovchi ta’sirchan hikoyalar yaratadi. Tarixiy roman butun dunyo bo‘ylab o‘quvchilarni o‘ziga jalb etishda davom etmoqda va zamonaviy adabiyotning muhim janri bo‘lib qolmoqda.

ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. Dickinson A. T. American Historical Fiction.–P. 9.
2. Matthews B. The Historical Novel and Other Essays.–Freeport, 1968.
3. Henderson H.B. Versions of the Past.–N. Y., 1974.
4. Scott, Walter. "Ivanhoe". 1819. Publisher: Archibald Constable, Edinburgh, UK.
5. Shelley, Mary. "Valperga". 1823. Publisher: G. & W. B. Whittaker, London, UK.